

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

JIZZAX VILOYATI PEDAGOGLARNI
YANGI METODIKALARGA O'RGATISH MILLIY MARKAZI

PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA,
TA'LIM TEXNOLOGIYALARI KAFEDRASI

“TA'LIM VA TARBIYA JARAYONIDA SHAXS
KREATIV QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISHNING
DOLZARB MASALALARI”

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy-
online konferensiya

MATERIALLARI

**Jizzax
2023**

Г. Ш.Сиддиқова	Бола тарбиясида миллий куй-қўшиқларнинг аҳамияти	195
К. Хаққулов	Бо'лажак о'қитувчларда bilim va malakalarni mustaqil egallash ko'nikmasi	198
D.Tursunova	Shaxs ma'naviy-axloqiy faoliyatini tartibga solishda ehtiyoj va manfaatlar birligi	201
H.Choriyev	Shaxs pozitiv tafakkuri psixolog olimlar talqinida	206
Sh.M.Rizayeva D.M.Rizayeva	Inklyuziv ta'lim tushunchasi va uning dolzarb masalalari.	209
M.G'.Dehqanova	Individual ta'lim: maqsad va vositalar balansi	215
M.G'.Dehqanova D.A.Sherqo'ziyeva. Z.O'sarova	Duduqlanuvchi bolalar nutqini rivojlantirishning samarali yo'llari.	219
D. Lapasova	Ta'lim tizimida steam ta'limning o'rni	223
N.A.Egamberdiyeva	Autizm sindromli bolalardagi kamchiliklarni bartaraf etishda kreativ yondoshuv	225
O.E. Eshmuradov N.T.Mengnorova	Professional ta'lim tizimi o'qituvchisining fazilatlari va psixologik xususiyatlari	229
D.R.Farsaxonova D.Abdurahimova	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tarbiya fani orqali faol fuqarolik kompetensiyasini shakllantirish	232
N.Turayeva	O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishda proyektiv metodikalarning o'rni	234
O.A.Mamato'rayeva	Oilada bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash asoslari	237
Sh.X.Kobilova	Inklyuziv ta'limda sinergetik yondashuvni tashkil etish	240
M. Jabborov	Tabiiy fanlarni integratsiya qilib o'qitishning ahamiyati	245
D.I.Xidirova	Musiqqa madaniyati darslari samaradorligini oshirishda o'qituvchining pedagogik mahorati va kasbiy kompetensiyasining o'rni	248
M.M.Jabborov	Tarbiyasi qiyin o'quvchilar bilan ishlash metodlari	256

5. Jumabaeva N., A.Avloniy “Alohida yordamga muhtoj bo’lgan bolalar ta’limida korrektsiya pedagogikasining o’rni” (ma’ruzalar matni) tuzuvchi nomidagi X.T.X.Q.T.M.O.M.I. katta o’qituvchisi. Toshkent 2009 y. 11-16,32,35 betlar.

DEHQANOVA MUBORAKXON G’IYEZIDDIN QIZI

CHDPU, Pedagogika fakulteti,
Maxsus pedagogika kafedrasi o’qituvchisi

INDIVIDUAL TA’LIM: MAQSAD VA VOSITALAR BALANSI

Annotatsiya: maqolada maktab o’quvchilari uchun individual ta’lim tizimining afzalliklari tahlil qilinadi. Zamonaviy dunyoda maktab o’quvchilari va ularning ota-onalarining maqsadga intilganligi nufuzli ta’lim uchun barqaror modani shakllantirdi. Biroq, uni olish istagiga intilishda maktab ta’limi tizimining muhim kamchiliklariga duch kelishingiz mumkin - tenglik va rasmiy yondashuv, maktab o’quv dasturidan psixologik chidab bo’lmas bosim va natijada butun hayotda har qanday harakat qilish hamda psixologik shikast olish uchun motivatsiyani yo’qotish mumkin.

Tayanch so’zlar: asabsiz ta’lim, individual o’qitish, yagona davlat imtihon tizimi, psixologik qulaylik, universitetga kirish.

Аннотация: в статье анализируются преимущества системы индивидуального обучения для школьников. В современной целеустремленность школьников и их родителей сформировала устойчивую моду на престижное образование. Однако в погоне за желанием его получить можно столкнуться с существенными недостатками системы школьного образования – уравнильным и формальным подходом, психологически невыносимым давлением школьного плана и, как следствие, потерять мотивацию что-либо делать и получить психологическую травму на всю жизнь.

Ключевые слова: образование без нервов, индивидуальное обучение, система ЕГЭ, психологический комфорт, поступление в университет.

Abstract: in modern world, schoolchildren and their parents have formed a fashion for a prestigious education. However, in pursuit of the desire to receive it, they can see significant shortcomings in the system of school education – an equalizing and formal approach, a psychologically unbearable pressure of the school plan and, as a result, they can lose motivation to do something and get a psychological trauma. In order to avoid this, there is a system of individual education. The system of individual education will help achieve the ambitious goals set without the expense of nerves.

Keywords: education without nerves, individual education, system of EGE, psychological comfort, entering the university.

So'nggi o'n yil ichida ta'lim muvaffaqiyat kaliti degan g'oya tobora ommalashib bormoqda. Natijada bu psixologiyaning rivojlanishi o'qitish moda va zarurligini shakllantirdi. Ota-onalar farzandini tug'ilgandanoq nufuzli (albatta obro'li) maktabga kiritishga, bir nechta repetitorlarni yollashga va barcha kuch-g'ayratlarini oliy o'quv yurtiga kiritishga bag'ishlashga ahd qiladi. Aks holda, vazifa bajarilmaydi, bola jamiyatga adashib qoladi va muvaffaqiyatga erishmaydi.

G'alati vaziyat, maktab o'quvchilarining o'zlari orasida ham shunga o'xshash tendensiya mavjud. Agar ilgari yomon o'qish odatiy hol bo'lsa, endi sinfda uch baholarga o'qish yomon deb hisoblanadi, maktab o'quvchilari ota-onalariga qaraganda ko'proq maqsadga va kasbga yo'naltirilgan. O'z-o'zini anglash, martaba bo'yicha o'sish rejasini qurish, muvaffaqiyatga erishish istagi shu jumladan qizlarda ham, oshdi. Fyeminizmning mevalari hech qachon bunchalik ravshan bo'lmagan. Qiz bola avvalgidek o'zini rivojlantirishdan ko'ra oila muhimroq ekanligiga ishonchi komil emas, u hatto borligiga ishonchi komil emas, agar shunday bo'lsa, u erkakka tayanishi mumkin, shuning uchun u o'z kuchiga tayanadi va oliy o'quv yurtga kirish uchun bor kuchini sarflab ishlaydi. Bu shunday tuyuladi: nimasi yomon? Aholining o'z-o'zini anglashi, bilimi yuksalib borishidan barcha manfaatdor. Biroq, dunyo kabi abadiy bitta muammo bor - bu maqsadlar va ularning amalga oshirish usullari o'rtasidagi nomuvofiqlik.

Rossiyada ta'lim tizimi yagona davlat imtihoni (YADI) tufayli qayta tuzildi. Va YADIni qanday qoralashmasin, bu maktab o'quvchilarining hayotini ancha yengillashtirdi. Yakuniy maktab imtihonlari va oliy ta'lim muassasa (OTM)larga kirish imtihonlari o'rniga (o'qishga kirmoqchi bo'lgan OTMlar soniga qarab bu imtihonlar soni o'zgaradi) majburiy fanlar to'plami va tanlangan fanlar bo'yicha topshirish imkoni mavjud. Va rossiya mentaliteti uchun YADI tizimining barcha g'ayrioddiylikiga (hali ham!) qaramay, hatto itga algoritmlarni o'rgatish va YADI topshirishga tayyorlash mumkin. Va shunga qaramay, YADI ta'lim sifatini oshirmadi ...

Ko'p darsliklar va qo'llanmalar mavjud, ammo yagona yondashuv yo'q, maktablarda o'qituvchilar urinishmoqda, algoritmlar kamdan-kam ishlab chiqiladi va maktab o'quvchilariga taklif etiladi, chunki o'qituvchilarning o'zlari qo'shimcha kuch sarflamaslikni afzal

ko'rishadi: boshqa mualliflarning qo'llanmalaridan foydalanib tayyorlash va ularni «yuqoridan» yuborilgan javoblarga qarab tekshirish. Fanga kirishish mavjud emasligi juda o'rtacha natija beradi: agar o'qituvchining o'ziga qiziq bo'lmasa, o'zi buni tushunmasa, u o'quvchiga nima berishi mumkin?

Shu bilan birga, maktablar hech qanday sababsiz o'quvchini «yuklaydi», keraksiz ortiqcha yuklaydi. Sanoqsiz tekshirish, nazorat va uy vazifalari. Maktab o'quvchilarga talab katta, lekin ulardan so'rashdan oldin ularga bilim berish kerak, lekin bilim kam beriladi. Tenglashtiruvchi yondashuv - har bir o'quvchi yangi mavzuni bir necha darsda o'zlashtirishi kerak, ko'pincha e'tiborni jalb qiluvchi «mag'izsiz», standart tarzda, ya'ni qiziqish uyg'otmasdan, taqdim etilishi va vazifani muvaffaqiyatli yakunlash uchun zarur bo'lgan natijani berishi kerak. Ammo o'quvchilar robot emas, materialni o'zlashtirish uchun talab qilinadigan vaqt har xil bo'ladi. Ba'zi o'quvchilar buni bir necha darsda o'zlashtira oladilar, boshqalarga esa bitta qoidani anglash uchun bir oy vaqt kerak bo'ladi. Men hozir yangi narsani uqtirmayapman, buni hamma biladi, lekin amalda haligacha hisobga olinmaydi.

Hech kimga sir emaski, rasmiy ko'rsatkichlar miqdori o'qituvchining sub'yektivligiga bog'liq. Noto'g'ri ma'lumot olgan ota-onalar tijorat uchun juda qulay materialdir: ular ko'pincha to'liq ishonchli bo'lmagan, yuz ballli natijalarni va'da qiladigan repetitorlarga ko'p pul sarflashadi, lekin aslida repetitorlar 10 kishidan iborat guruhlarini jamlaydi va ularga maktabda beriladigan standart materialni boshqa shaklda taqdim etadilar. Noto'g'ri ma'lumot olgan ota-onalar xavflidir, chunki vaziyatni tushunmay, maktab o'qituvchilari gaplarini ko'p eshitib, «beparvo» bolalarini hamma narsada ayblashadi, o'z farzandlarini asabiy tushkunlikka olib keladi va shu bilan bollarda faqat bitta istakni keltirib chiqaradi - hamma narsaga befarq bilan qarash. Bunday kayfiyatda esa natijalarga erishib bo'lmaydi.

Javob: individual o'qitish. Farzandingizga kerakli narsalarni kerakli miqdorda va qulay vaqtda o'zingiz tanlaganingizda variant. Bunday holda, bola ijtimoiylashuv uchun guruhda yoki yolg'iz (maktabda yoki uyda) o'qishi mumkin, shunda o'qituvchi bola uchun zarur bo'lgan tezlikka moslashadi, tushunarli mavzularni besh daqiqada yoritadi, qiyin joylardada kerak bo'lsa uch oy ham sarflaydi.

Bola maktab rejasi, kunlikdagi vaqt va baholar bosimi ostida bo'lmasa, o'rganish haqiqatan ham qulay va natijada samaraliroq bo'ladi.

Muhim nuqta: bizni qiziqtirgan narsada muvaffaqiyat qozonamiz. Maktab talabi esa, afsuski, fanga qiziqish uyg'otish uchun sust yo'naltirilgan. Masalan, adabiyot darslari yozuvchining tarjimai holidagi ikki sana oralig'idagi chiziqchasi va bir xil (50 yildan ortiq) she'rlarni yodlash bilan chegaralanadi. Bu sherlar qanchalik go'zal bo'lmasin, lekin hammaga anchadan beri tanish, o'quvchida bu shoirlar kitoblarini varaqlab, ularning boshqa, o'quvchiga yoqadigan sherlarini yodlash xohishini ham vujudga keltirmaydi.

L.N.Tolstoyning roman-epopeyasi dahshatli afsonalar bilan qoplangan, o'quvchilar hatto bu romanni o'qishga qo'rqishadi, lekin siz "Urush va tinchlik" romani g'oyasi va syujetini darslikdagidek emas, boshqacha gapira boshlaganingizda, o'quvchilar hayron bo'lib qolishadi: ehtimol, roman kimgadir yaqin emas, lekin hamma o'zi uchununda qiziqarli narsani topadi. Demak, o'qitish qiziqarli bo'lishi kerak. Buni esa faqat individual yondashuv bilan amalga oshirish mumkin.

Boshqa afzalliklardan vaqtni aniq rejalashtirish va majburiy maktab fanlarini bo'limlar yoki sevimli mashg'ulotlar bilan birlashtirish imkoniyatni ta'kidlash mumkin. Va, albatta, bu maxsus jadval va sharoitlarga muhtoj bo'lgan rivojlanishda o'ziga xosligi bo'lgan bola uchun amalda deyarli yagona mos variant. Bunday bola uchun maktab «marafoni» nafaqat stress, balki jiddiy psixologik muammo bo'lib chiqadi. Bu muammoni psixolog bilan mashg'ulotlar bilan birgalikda amalga oshiriladigan individual tarzda o'qitish yo'li bilan oldini olish mumkin.

Hozirgi vaqtda individual o'qitish ta'lim xizmatlari segmentida hali ham yangi tushunchadir. Bu odatiy maktabga nisbatan g'ayrioddiy, atipik, deyarli noqonuniy narsa kabi ko'rinadi. Biroq, ushbu turdagi ta'lim allaqachon an'anaviy o'qitish bilan qonunchilik darajasida tenglashtirilgan. Globallashtirish nafaqat kattalarni, balki bolalarni ham vaqt bosimi va nevrozga olib kelgan zamonamizda uning istiqbollari aniq.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Aliyev Sh.M. O sovershenstvovanii sovremennoy paradigmy obrazovaniya // SGZ, 2011. № 3. S. 150-156.

2. Artyuxina M.G. Syennosti i prioritety v sovremennoy paradigme obrazovaniya // SGZ, 2012. № 1. S. 320-326.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

JIZZAX VILOYATI PEDAGOGLARNI YANGI METODIKALARGA
O'RGATISH MILLIY MARKAZI

“PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA, TA'LIM TEXNOLOGIYALARI” KAFEDRASI

SERTIFIKAT

G'.M.Dehqonova

“Sifatli ta'limni tashkil etishda shaxs kreativ potensialini oshirishning dolzarb masalalari” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasida faol ishtiroki uchun

Pedagogika markazi direktori

A.Xolmurodov

15.11.2023 y